

EL SUPORT CONDUCTUAL POSITIU. UNA PERSPECTIVA PEL TRACTAMENT DE LES CONDUCTES PROBLEMÀTIQUES

Josep Font i Roura

Director del CPT l'Estel i professor associat de la Universitat de Vic

RESUMEN

Les escoles han de fer front, cada vegada més, a determinades conductes problemàtiques que presenten alguns alumnes. Tradicionalment, el tractament d'aquestes conductes s'ha centrat en la seva disminució. No obstant això, la percepció actual que es té d'aquestes conductes exigeix nous plantejaments. El Suport Conductual Positiu representa una perspectiva diferent pel tractament de les conductes problemàtiques a l'escola. És un enfocament essencialment educatiu, sistèmic, proactiu i positiu. L'objectiu d'aquest article és presentar el que s'entén per suport conductual positiu, les seves característiques principals i els components que el defineixen.

ABSTRACT

The schools have to face, more and more, to behaviors problems that some pupils show. Traditionally, the treatment of these behaviors has focused on its reduction. However, the current perception that of these behaviors requires new approaches. The Positive Behavior Support is a different perspective for the treatment of behavior problems at school. It is an essentially educational, systemic, proactive and positive approach. The aim of this paper is to present what it is understood for positive behavior support, its main characteristics and its components.

PRESENTACIÓ

El sistema educatiu i les escoles viuen un procés de transformació important. La diversitat de característiques i necessitats que presenten els alumnes és, entre altres factors, un dels aspectes que més influeixen en els canvis que s'experimenten en l'actualitat. Certament, l'augment de la diversitat de l'alumnat posa reptes nous a la tasca docent del professorat. Aquesta diversitat, a més, exigeix un tipus de coneixement i expertesa que no sempre s'ha inclòs en la formació inicial dels mestres. D'aquesta manera, respondre a les necessitats de tots i cada un dels alumnes i garantir el seu progrés personal i social no sempre esdevé una tasca fàcil. Si bé en determinats moments es considera la diversitat com una oportunitat i una riquesa, també és cert que exigeix respostes educatives diferents i renovades.

El dilema de la diferència ha estat una contradicció continuada dels sistemes educatius. Aquesta contradicció es fonamenta en la intenció de tractar, per un costat, a tots els alumnes com si fossin iguals i, per l'altre, com si fossin diferents ((Warnock, 2005; Dyson, 2001; Norwich, 2007). D'acord a determinades circumstàncies socials, polítiques i ideològiques, els centres han posat èmfasi en un aspecte o en un altre.

Necessitem urgentment un nou enfocament per tractar la diferència a les escoles. Una perspectiva que sigui essencialment educativa i que tingui en compte les necessitats i característiques de cada alumne. Si volem avançar cap a una escola inclusiva, ens cal plantejar quin és el seu significat i quines pràctiques implica. En els últims anys, s'han desenvolupat noves perspectives per fer front a la diversitat (Haager, Klingner i Vaughn, 2007). Aquests

noves perspectives no estan interessades en determinar i avaluar les dificultats dels alumnes, sinó en definir essencialment el tipus d'ajuda que necessiten per progressar. En general, s'estableixen tres nivells d'ajuda que l'escola ha de proporcionar. L'ajuda a tots els alumnes, l'ajuda addicional a determinats alumnes i l'ajuda substancial als alumnes de més risc. Certament, una perspectiva innovadora que caldria impulsar per crear entorns educatius més comprensius i inclusius.

El suport conductual positiu (SCP) és un exemple concret d'aquest nou enfocament i que s'aplica al tractament de les conductes problemàtiques a l'escola. Es caracteritza per una perspectiva sistèmica, ecològica, proactiva i positiva. L'objectiu d'aquest article és presentar el que s'entén per suport conductual positiu, les seves característiques principals i els components que ha d'incloure la seva aplicació als centres educatius.

DEFINICIÓ I CARACTERÍSTIQUES

Tradicionalment, l'objectiu principal a l'hora de tractar les conductes problemàtiques era la seva disminució. És a dir, interessava trobar procediments que facilitessin la reducció ràpida de la conducta considerada desadaptada. En els últims anys, han sorgit i s'han experimentat una sèrie de coneixements i estratègies que, amb denominacions diverses, posen un èmfasi especial en l'aspecte contextual i educatiu tant en la comprensió com en el tractament d'aquest tipus de conductes (Bambara i Kern, 2005).

El Suport Conductual Positiu és un exemple d'un d'aquests enfocaments recents. Sugai i col. (2000) el defineixen com "un ter-

me general que es refereix a l'aplicació d'intervencions i sistemes conductuals positius per aconseguir canvis de conducta socialment importants" (p.,132). Dunlap i Carr (2007) comenten que és "una estratègia d'intervenció que es basa en les ciències de la conducta, i que centra el seu interès en la millora de la qualitat de vida individual i en la resolució de les conductes problemàtiques i altres problemes d'adaptació conductual" (p. 470). Es tracta, doncs, d'un sistema per comprendre les conductes problemàtiques i dissenyar intervencions comprensives que es corresponguin amb les intencions de la persona i les característiques del seu entorn personal, social i cultural.

Cal considerar el Suport Conductual Positiu des d'una perspectiva àmplia. Al principi, va sorgir com una alternativa als enfocaments aversius que s'utilitzaven amb les persones que presentaven discapacitats significatives. En l'actualitat, s'està aplicant amb èxit a una àmplia diversitat d'alumnes i de contextos. A més a més, ha passat de ser un enfocament d'intervenció individual a un sistema de tractament per a tota l'escola (Sugai i col., 2000).

Així doncs, quan s'aplica a nivell d'escola el Suport Conductual Positiu parteix de tres assumpcions bàsiques:

1. Cal modificar l'entorn abans que es doni la conducta problemàtica.
2. L'estratègia més efectiva per disminuir les conductes desadaptades és ensenyar habilitats adequades i/o alternatives.
3. Un entorn educatiu ric i estimulante, sensible a la diversitat de característiques, necessitats, interessos i capacitats dels alumnes és una de les millors mesures preventives pels problemes de conducta.

L'objectiu principal del SCP no és disminuir a curt termini les conductes problemàtiques, sinó crear canvis duradors que tinguin un fort impacte en la vida dels alumnes i en la cultura de les escoles. Per aquest motiu, és un enfocament essencialment educatiu, sistèmic, proactiu i basat en valors. Es tracta essencialment que les escoles proposin canvis en el seu entorn que facilitin les conductes socialment desitjades i l'ensenyament d'habilitats alternatives. Aquesta relació entre els canvis de l'entorn i l'aprenentatge dels alumnes constitueix una de les perspectives singulars del SCP.

La comprensió que és té de la conducta problemàtica, constitueix, també, una de les peculiaritats del SCP. Les conductes problemàtiques poden adoptar formes diverses. Tot i així, el que caracteritza una conducta problemàtica és l'impacta que té en l'alumne i en el sistema social on viu i aprèn. Així doncs, la conducta problemàtica es defineix com a tal per que interfereix amb el benestar social i educatiu dels alumnes i suposa un repte significatiu pels mestres, professors i famílies. Des d'aquesta perspectiva, es considera la conducta problemàtica no com quelcom que es intern a la persona; més aviat, representa una interacció dinàmica recíproca i continuada entre les respostes de l'alumne i les reaccions de l'entorn (Jackson i Veeneman Panyan, 2002). En definitiva, el que s'entén per conducta problemàtica i com tractar-la té a veure, també, amb el que els mestres i professors intenten aconseguir amb els seus alumnes.

La manera tradicional de percebre les conductes problemàtiques i els nens amb dificultats conductuals han generat una sèrie de pràctiques poc adequades:

1. El predomini d'enfocaments reactius.
2. Diverses formes d'exclusió o expulsió.
3. Emplaçament en entorns educatius més restrictius.

En contraposició, el SCP és un enfocament positiu, sistèmic i preventiu (Preciado i Sugai, 2004). Aquesta orientació preventiva s'estableix a tres nivells (veure Figura 1). El nivell primari implica intervencions educatives dirigides a tots els alumnes i professors en totes les situacions escolars. El nivell secundari, consisteix d'intervencions més intenses per als alumnes que necessiten més suport. Normalment són actuacions dirigides a grups d'alumnes concrets que presenten conductes problemàtiques de risc. El nivell terciari, representa un tipus d'intervenció intensiu per respondre a les conductes problemàtiques dels alumnes que no responen als nivells anteriors (alumnes d'alt risc).

Aproximació Preventiva
en Tres Nivells

Prevençió Terciària:
Sistemes
individualitzats
especialitzats per
alumnes amb
conductes d'alt risc

Prevençió Primària:
Sistemes que
contemplen tota
l'escola i per a tots els
alumnes, personal i
situacions

Prevençió Secundària:
Sistemes de grup
especialitzats per
alumnes amb
conductes de risc

Figura 1. Enfocament preventiu en tres nivells

Aquest enfocament preventiu i sistèmic és el que atorga al SCP una perspectiva diferent i una estratègia global per que els centres educatius puguin fer front a les conductes problemàtiques. Certament, una proposta d'aquestes característiques podria servir d'ajuda per a la millora de la convivència escolar, i per produir canvis en el clima i la cultura social de l'escola.

Com ja hem comentat, l'aplicació del SCP a nivell d'escola implica actuacions a tres nivells: l'escola, els alumnes de risc i els alumnes d'alt risc. Aquests tres nivells exigeixen realitzar propostes d'actuació diferents:

- El pla de suport a nivell d'escola
- El programa educatiu de conducta
- El pla de suport conductual individual

A continuació explicarem breument les característiques de cada una d'aquestes estratègies en l'àmbit de l'escola.

EL PLA DE SUPORT CONDUCTUAL ESCOLAR

El Pla de Suport Conductual Escolar és un sistema que serveix per augmentar la capacitat que tenen les escoles per adoptar i mantenir pràctiques i estratègies per front a les conductes problemàtiques de tots els alumnes. Tracta d'establir un sistema proactiu d'actuacions. És a dir, un sistema que anticipi les possibles dificultats i que ensenyi, per endavant, les conductes desitjades a tots els alumnes.

Suposa el primer nivell d'actuació i el seu objectiu principal és ensenyar a tots els alumnes les expectatives i rutines conductuals rellevants i establir un sistema de comunicació comú pels alumnes i els professors. S'ensenyen específicament als alumnes allò que han i no han de fer per adaptar-se a la dinàmica escolar.

Per portar a terme aquest pla, els centres han de seguir una sèrie de passos. Aquests són:

- Crear un equip coordinador de conducta escolar que sigui representatiu del professorat de l'escola.
- Un cop creat, l'equip ha d'establir un horari regular de reunions.
- L'equip ha de portar a terme una avaluació de necessitats per conèixer el que s'està fent, el que cal millorar i el que és prioritari acordar.
- Elaborar un pla d'acció que respongui a les necessitats identificades i a les prioritats de millora del centre.
- Establir les necessitats de formació del propi grup i del professorat.

De les tasques que ha de portar a terme l'equip coordinador l'avaluació de les necessitats i l'elaboració del pla d'acció són dues de les més importants. En l'actualitat, disposem d'instruments per avaluar les necessitats del centre. Un dels més interessants és "L'avaluació i planificació del suport conductual a les escoles" (Lewis i Sugai, 1999). Aquest qüestionari examina l'estat actual i la necessitat de millora de quatre sistemes escolars (l'escola, l'aula, les situacions fora de l'aula i l'alumne). Permet avaluar el que es fa a l'escola a nivell de conducta, allò que funciona i el que s'hauria de millorar. Òbviament, serveix de base per elaborar el pla d'acció.

El pla d'acció, és a dir, el pla de suport conductual positiu escolar, hauria d'incloure els següents apartats (Lewis i Sugai, 1999; Horner, Sugai, Todd, i Lewis-Palmer, 2005):

1. Compromís i acord del Claustre de professors

Abans d'iniciar el pla de suport s'aconsella que hi hagi un compromís i un acord escrit d'un nombre important del professorat.

2. Declaració de principis

Cada escola hauria de tenir una declaració de principis que descriu els seus objectius i que reflecteixi l'enfocament que orienta l'ensenyament i l'aprenentatge així com els valors que guien la seva acció educativa. Aquest conjunt de principis han de servir de fonament per a la presa de decisions educatives.

3. Expectatives escolars

D'acord amb la declaració de principis el centre ha de tenir clarament enumerades les conductes, en termes d'expectatives o normes, que s'espera dels alumnes en les diferents situacions escolars. Entenem per normes o expectatives aquell conjunt de conductes que els alumnes han de mostrar en les diverses situacions escolars i que faciliten tant el compliment de les tasques escolars com el manteniment de relacions socials adequades i respectuoses.

4. Procediments per ensenyar les expectatives establertes

Quan s'han especificat les normes, expectatives i conductes per cada context escolar, el següent pas és ensenyar les conductes a tots els alumnes. En aquest apartat és essencial que l'escola introdueixi pràc-

tiques que "expliquin" el que s'espera dels alumnes, els "mostrin" com s'han de comportar i "practiquin" les habilitats en situacions de simulació i de vida real.

5. Conjunt de procediments per fomentar les expectatives escolars

A vegades ensenyar la conducta esperada no és suficient per que els alumnes es comportin correctament. Els centres haurien de proporcionar incentius per fomentar que els alumnes utilitzin les habilitats socials adequades. Un element crític de qualsevol sistema d'incentius no és el premi o l'obtenció d'alguna avantatge. És essencialment el reconeixement social i la interacció que es manté entre l'alumne i el sistema escolar.

6. Conjunt de procediments per evitar les conductes problemàtiques

A pesar de les mesures proactives, és segur que alguns alumnes presentaran conductes problemàtiques. En aquest sentit, les escoles haurien de revisar els seus codis actuals de conducta i acordar les accions que portaran a terme quan es presentin aquestes conductes.

7. Procediments per avaluar l'impacte de l'aplicació del Pla de Suport

És essencial, per l'èxit de qualsevol pla de suport, l'ús de registres continuats de recollida de dades per tal de prendre decisions educatives. Els registres o els sistemes de recollida de dades o d'informació que utilitzen les escoles poden ser un indicador útil del clima de l'escola i del funcionament del sistema de convivència escolar.

EL PROGRAMA EDUCATIU DE CONDUCTA

El Programa educatiu de conducta (PEC) va dirigit a aquells alumnes que mostren conductes problemàtiques persistents, però que no són perilloses (Crone, Horner i Hawken, 2004). Són aquells alumnes que no responen bé a les expectatives conductuals de tota l'escola. Representa, doncs, el segon nivell d'intervenció.

Es basa en un sistema de control diari que proporciona feedback immediat a l'alumne sobre la seva conducta i que augmenta l'atenció positiva dels adults. A partir de les característiques de cada alumne, es defineixen de forma clara els objectius a assolir, i es proporciona feedback immediat i retardat per respondre a les expectatives conductuals. Una de les característiques crítiques del PEC és l'ús de dades per avaluar la seva eficàcia a l'hora de canviar la conducta de l'alumne. Es porta a terme un informe de progrés diari (IPD) que permet a l'equip coordinador de conducta prendre decisions setmanalment ja sigui per continuar, modificar o retirar les intervencions del PEC.

El PEC el dirigeix un professional que normalment és un membre de l'equip coordinador. La identificació d'un alumne per entrar en el PEC es fa a través del mestre, la família o a demanda del propi alumne. Quan es decideix que un alumne participi, s'elabora un acord entre l'alumne, la família i el coordinador del PEC, i es defineix un pla de suport. Tots els alumnes que participen en el PEC elegeixen fer-ho.

El PEC implica un cicle diari i setmanal. El cicle diari inclou els següents aspectes:

- L'alumne arriba a l'escola i es reuneix amb el coordinador del PEC. En aquesta reunió de control l'alumne rep l'informe de progrés diari (IPD).
- L'alumne manté l'IPD fins al final del dia i el dona al mestre al començament del dia (a primària) o a cada període de classe (a secundària).
- L'alumne recupera l'IPD al final de cada classe o activitat i rep feedback del mestre en relació a les conductes socials esperades.
- Al final del dia l'alumne torna l'IPD al coordinador del PEC, rep la informació corresponent i s'emporta una còpia de l'IPD de casa.
- La família rep l'IPD, dona mostres de reconeixement per el bon comportament i signa l'IPD pel coordinador del PEC.

Setmanalment, l'equip coordinador de conducta de l'escola manté una reunió del PEC per revisar les dades de cada alumne i per ajustar les opcions de suport sempre que sigui necessari.

EL PLA DE SUPORT CONDUCTUAL INDIVIDUAL

El pla de suport conductual individual és el tercer nivell d'intervenció. Va dirigit a aquells alumnes que presenten conductes problemàtiques d'alt risc i que no han respost als dos nivells anteriors. Consta de tres components (Bambara i Knoster, 1998; Corner i Horner, 2003; Font, 2001):

1. L'avaluació funcional
2. L'elaboració de les hipòtesis
3. El pla d'intervenció

L'avaluació funcional

Hem d'entendre l'avaluació funcional com un procés sistemàtic per identificar les conductes problemàtiques i aquells esdeveniments que de forma fiable prediuen l'ocurrència i no ocurrència d'aquesta conducta i que la mantenen al llarg del temps. Dins l'avaluació funcional s'han de tenir en compte dos aspectes: la descripció de les conductes problemàtiques i el que és pròpiament l'avaluació funcional. L'objectiu principal de l'avaluació funcional és determinar la funció de la conducta en relació a les característiques de l'entorn i de la persona i d'aquesta manera millorar l'eficàcia i eficiència del pla d'intervenció (Preciado i Sugai, 2007; Sugai, Horner i Sprague, 1999). Cal descriure de la manera més detallada possible la conducta o conductes problemàtiques. Ha de ser una definició clara i utilitzant termes el màxim descriptius. Per portar a terme l'avaluació funcional s'ha de recollir informació contextual àmplia i específica que expliqui les raons pròpies de la conducta o conductes problemàtiques. Per a la recollida d'informació es poden utilitzar quatre tipus de procediments: les entrevistes, les escales d'avaluació, l'observació directa i l'anàlisi funcional.

L'elaboració d'hipòtesis

Les hipòtesis resumeixen els resultats de l'avaluació. Ofereixen una explicació lògica de la conducta problemàtica i orienten el desenvolupament dels plans de suport conductual positiu. Després de la recollida d'informació, és possible que es tingui coneixement del quan, on, amb qui i perquè es dona una conducta problemàtica. Aquest és el moment de formular hipòtesis. Hi ha dos tipus d'hipòtesis:

1. Hipòtesis específiques (descriuen els antecedents i els esdeveniments situacionals que normalment estan associats a la conducta problemàtica i identifiquen la seva possible funció)
2. Hipòtesis globals (que identifiquen les influències àmplies relacionades amb les habilitats, la salut, les preferències, les rutines diàries i la qualitat de vida global d'un alumne).

Pla d'intervenció

El pla d'intervenció exigeix articular de forma precisa tres aspectes rellevants:

1. Modificacions en els antecedents i esdeveniments situacionals. Concretament, les estratègies que s'utilitzen per modificar els esdeveniments antecedents i situacionals en poden agrupar en cinc categories:
 - Treure un esdeveniment problemàtic.
 - Modificar un esdeveniment problemàtic.
 - Barrejar els esdeveniments difícils o desagradables amb esdeveniments senzills o agradables.
 - Afegir esdeveniments que faciliten les conductes desitjades.
 - Bloquejar o neutralitzar l'impacta dels esdeveniments negatius.
2. Ensenyar habilitats alternatives
 - a) Ensenyar habilitats de recanvi (habilitats que tinguin la mateixa funció que la conducta problemàtica).
 - b) Ensenyar habilitats generals (habilitats àmplies que alteren les situacions problemàtiques i eviten la necessitat que es presentin les conductes problemàtiques).
 - c) Ensenyar habilitats de fer front i de tolerància (habilitats que ensenya a l'alumne a fer front o a tolerar les situacions difícils, com poden ser tècniques de

relaxació, de desensibilització, resolució de problemes, etc.).

3. Intervencions sobre els conseqüents.

A pesar de les estratègies anteriorment enumerades cal acordar i decidir com es reforçarà l'ús de les habilitats alternatives i quines estratègies s'utilitzaran per disminuir els resultats de la conducta problemàtica. És a dir, que es farà quan es presenti la conducta problemàtica. També és important establir els procediments que se seguiran en situacions de crisis.

Dos aspectes addicionals poden millorar l'aplicació dels plans de suport conductual individuals. En primer lloc, les intervencions en l'estil de vida. És a dir, actuacions dirigides a proporcionar ajudes i suports que provoquin una millor qualitat de vida de l'alumne (relacions, oportunitats, accés a activitats preferides, etc.). En segon lloc, recollir dades sobre l'aplicació del pla per valorar la seva eficàcia. Si no es dona una avaluació continuada dels resultats que s'obtenen amb l'alumne, resulta força difícil saber si una intervenció concreta ha tingut el efectes esperats i si s'han aconseguit els canvis desitjats.

Si bé l'elaboració d'aquest conjunt de processos no resulta fàcil, la seva aplicació progressiva i, especialment, la participació i acord de totes les persones implicades, permet abordar de manera diferent i amb més garanties d'èxit les conductes problemàtiques que presenten molts alumnes.

CONCLUSIONS

Les limitacions d'espai no ens han permès fer una exposició extensa del que suposa el suport conductual positiu escolar. No obstant això, hem intentat fer una descripció de les seves característiques principals i dels components que cal incloure quan es vol aplicar a l'escola. Hauria de quedar clar, que el SCP no és exclusivament una tecnologia. Suposa una manera concreta d'entendre la naturalesa de les conductes problemàtiques i quines són les millors estratègies per fer-hi front. En aquest sentit, podem parlar d'un enfocament essencialment educatiu, sistèmic, ecològic, proactiu i positiu. El que interessa no és tant la classificació de les conductes problemàtiques que presenten els alumnes sinó quins canvis es promouen en els entorns escolars i quins sistemes d'ajuda es proporcionen per respondre a les necessitats conductuals de tots i cada un dels alumnes. Un enfocament essencialment educatiu en el tractament de les conductes problemàtiques no ha estat i ni és una pràctica habitual. Seria poc encertat pensar que el SCP és l'estratègia per resoldre aquest tipus de problemes escolars. Cal veure'l com una proposta que pot ajudar als centres educatius en el seu trajecte de millora per impulsar noves pràctiques educatives. Com comentàvem al principi, els reptes que en l'actualitat

s'enfronten els centres educatius són importants. Respondre a les noves exigències exigeix adquirir nous coneixements, canviar de conductes i adoptar nous valors. Com molt bé comenta Schalock (2007) quan el món es mou d'un model vertical (ordre i control) a un d'horitzontal (relació i col·laboració) moltes coses es veuen afectades. Adaptar-se a les realitats canviants actuals exigeix noves maneres de pensar i operar, i desenvolupar noves capacitats per a un aprenentatge, una innovació i una adaptació continuats.

Referències bibliogràfiques:

- Bambara, L. i Kern, L. (2005). Individualized supports for students with problem behaviors. Designing positive behavior plans. New York: The Guilford Press.
- Bambara, L. i Knostr, T. (1998). Designing positive behavior supports plans. Washington: American Association on Mental Retardation.
- Crone, D. i Horner, R. (2003). Building positive behavior support systems in schools. Functional behavioral assessment. New York: The Guilford Press.
- Crone, D., Horner, R. i Hawken, L. (2004). Responding to problem behavior in schools. The Behavior education program. New York: The Guilford Press.
- Dunlap, G. i Carr, E.G. (2007). Positive behavior support and developmental disabilities: a summary and analysis of research. Dins S.L. Odom, R. Horner, M. Snell i J. Blacher (editors), Handbook of developmental disabilities. New York: The Guilford Press.
- Dyson, A. (2001). Special needs in the twenty-first century: where we've and where we're going. British Journal of Special Education, 28 (1), 24-29.
- Font, J. (2001). El suport conductual positiu: un model d'intervenció pel tractament de les conductes problemàtiques. Suports, 5 (1), 44-54.
- Haager, D., Klingner, J. i Vaughn, S. (2007). Evidence-based reading practices for response to intervention. Baltimore: Paul H Brookes.
- Horner, R., Sugai, G., Todd, A. i Lewis-Palmer, T. (2005). Schoolwide positive behavior support. Dins L. Bambara i L. Kern, Individualized Supports for students with problem behavior. New York: The Guilford Press.
- Jackson, L. i Veeneman Panyan, M. (2002). Positive behavioral support in the classroom. Principle and practices. Baltimore: Paul H Brookes.
- Lewis, T. i Sugai, G. (1999). Effective behavior support: A systems approach to proactive schoolwide management. Focus on Exceptional Children, Norwich, (2007). Dilemmas of inclusion and the future of education. En R. Cigman (Ed.), Included or excluded? The challenge of the mainstream for some SEN children (pp., 69-84). London: Routledge.
- Preciado, J. i Sugai, G. (2004). Suport conductual positiu a nivell d'escola: una revisió de les seves característiques crítiques. Suports, 8 (2), 148-156.
- Preciado, J. i Sugai, G. (2007). Donar suport a l'alumnat amb problemes conductuals des d'un enfocament centrat en la funció. Suports, 11 (1), 4-11.
- Schalock, R. (2006). Resultats personals per als alumnes amb discapacitat intel·lectual. Suports, 10 (2), 60-65.
- Sugai, G., Horner, R.H., Dunlap, G., Hieneman, M., Lewis, T.J., Nelson, C.M., Scott, T., Liaupsin, C., Sailor, W., Turnbull, A.P., Turnbull, H.R., Wickham, D., Wilcox, B i Ruef, M. (2000). Applying positive behavior support and functional behavioral assessment in schools. Journal of Positive Behavior Interventions, vol. 2, nº 3, 131-143.
- Sugai, G., Horner, R.H. i Sprague, J.F. (1999). Functional-assessment-based behavior support planning: Research to practice to research. Behavioral Disorders, vol. 24, nº 3, 253-257.
- Warnock, M. (2005). Special educational needs: a new look. Londres: Philosophy and Education Society of Great Britain.

Correspondència amb l'autor: Josep Font i Roura. c/ Miramarges, 14, 08500 Vic. E-mail: j.font@santomas.cat

